

εἰς τὴν Μαδέραν καὶ εἰς τὸ Πόρτο Σάντο πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων. Τοῦτο μαρτυρεῖ ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν νήσων τούτων δὲν ἦσαν μεμονωμένοι, ἀλλ' εἶχον σχέσεις μετὰ τῶν ἄλλων λαῶν τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς ».

Τοιαῦτα εἶνε τὰ γνωστότατα καὶ μακροβιότατα γιγαντιαία δένδρα. Τί λοιπὸν εἶνε ὁ βίος τῶν γηραιότερων ἀνθρώπων ἀπέναντι ἐνὸς τούτων ; . . .

ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΕΙΣ ΦΡΕΝΟΚΟΜΕΙΟΝ

(ΕΚ ΤΟΥ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ)

Τὰ φρενοκομεία τὰ ἐν ἀρχῇ τῆς παρουσίας ἑκατονταετηρίδος ἰδρυθέντα ἦσαν τόσῳ ἄθλια καὶ ἐλεεινά, ὥστε ἠδύνατό τις ἐπὶ τῆς αὐλείου θύρας τοιοῦτου ἀσύλου νὰ ἐπιγράψῃ τὴν δάντειον ἐπιγραφὴν

«Οἱ εἰσερχόμενοι ἀποθέσθε πᾶσαν ἐλπίδα».

Μέχρι τοῦ ἔτους 1855 ἐσώζετο ἔτι ἐν Βιέννῃ ὁ παλαιὸς «Πύργος τῶν τρελλῶν» καλούμενος, ὅστις τότε διωρθώθη ὀλίγον καὶ ἐκαλλωπίσθη, ὅπως καταστήσῃ ὅσῳ δυνατὸν εὐαρεστοτέραν τὴν αὐτοῦ διατριβὴν τῶν φρενοβλαβῶν. Καὶ τὸ ὄνομα δὲ αὐτὸ «Πύργος τῶν τρελλῶν» ἦτο ἀπαίσιον, ὅπως καὶ τὸ ὀγκῶδες οἰκοδόμημα, τὸ ὅμοιον πρὸς δεσμωτήριον μὲ τοὺς σκοτεινοὺς αὐτοῦ θαλάμους.

Σήμερον οὐδαμῶς πλέον εὐρίσκονται τοιαῦτα φρούρια διὰ τοὺς δυστυχεῖς φρενοπλήκτους, ἔχοντα ὑψηλὰ κυκλικὰ τεῖχη, ἐπάλλξεις καὶ θυρίδας σκοπευτικὰς, ἀλλ' ἐν μέσῳ τερπνῶν κήπων, λειμῶνων καὶ πυκνῶν δενδροστοιχιῶν βλέπει τις διὰ τῶν λοχυμῶν καὶ τῶν δένδρων ὑψόμενον καθάριον καὶ εὐπρεπὲς οἰκοδόμημα, ἔχον παράθυρα ὑψηλά, δι' ὧν εἰσέρχεται ἔνδον ἄφθονον φῶς.

Τὰ φρενοκομεία τῆς σήμερον εἶνε νοσοκομεία πρώτης τάξεως, ὠραῖα, εὐρύχωρα καὶ πρακτικά, ὅπως ἀπαιτεῖ τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος, ἐν ᾧ ζῶμεν, καὶ ὅσον ἐπιτρέπουσι τὰ οικονομικὰ τῆς χώρας, ἐν ᾧ τοιαῦτα ἀγαθοεργὰ καταστήματα ὑπάρχουσι.

Πλέγμα κήπων καὶ αὐλῶν, κεχωρισμένων ἀπ' ἀλλήλων, περιβάλλει τὸ ὅλον οἰκοδόμημα, μεθ' οὗ συνδέονται. Ἀπανταχοῦ εἶνε διακεχυμένη εὐθυμὸς σφύζουσα ζωὴ. Ἐδῶ μὲν βλέπει τις ἀνθρώπους ἀσχολουμένους εἰς τὴν λαχανοκομίαν, ἐκεῖ εἰς τὴν ἀνοθοκομίαν, περαιτέρω ἄλλους σχίζοντας ξύλα ἢ προνιζοντας. Ἀπὸ τίνος αἰθούσης ἀκούονται μελωδικοὶ ἤχοι ὀργανικῆς μουσικῆς, ἐκ φυλλώματος σκιαδῶς τερπνῆς ἠχοῦσιν ἤχοι τσίτερ, ἀπὸ διπλοῦ δὲ τίνος παραθύρου ἐξέρχονται κρότοι σφαιρῶν τοῦ σφαιριστηρίου. Τῆδε κάκεισε περιφέρονται κύριοι, εἰς οὓς φαίνεται ἀρέσκουσι

τὰ μάλιστα τὰ σιγάρα τῆς Χαβάνας, διότι πυκνὸς λευκοκύανος καπνὸς ἐξέρχεται τοῦ στόματός των.

Ἐὰν εἰσέλθῃ ἀδαῆς τις εἰς τοιοῦτον κατάστημα, δὲν εἶνε εἰς θέσιν νὰ διακρίνῃ τὸν ἱατρὸν ἀπὸ τοῦ ἀσθενοῦς, τὸν νοσοκόμον ἀπὸ τοῦ νοσηλευμένου, πολλάκις δὲ συνέβη ξένοι, ἐπισκεφθέντες τοιαῦτα ἰδρύματα, νὰ συνομιλῶσιν ἐπὶ ὥρας ὅλας μετ' ἀνιάτων ὅλως ἀσθενῶν, χωρὶς οὔτε νὰ ὑποθέσωσι καὶ ὅτι ἔχουσι πρὸ αὐτῶν πάσχοντας τὰς φρένας. Ὁ ξένος γίνεται φιλοφρονέστατα δεκτὸς ὑπὸ τῆς ἐν εἰρήνῃ καὶ εὐθυμίας ζωῆς ἐκείνης κοινωνίας. Οὐδεὶς δύναται νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ὅπισθεν τῆς διηνηκῶς κεκλεισμένης ἐκείνης αὐλείου θύρας ἐγκλείονται φρικταὶ μυθιστορίαι, ἢ ἔκτακτόν τι καὶ ἀσύνηθες. Τὰ πάντα ἐνταῦθα ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ μεγάλα ἐκεῖνα παιδευτήρια, τὰ ἀφιερωμένα εἰς τὰς τέχνας, τὴν ἐπιστήμην, ἢ εἰς ἄλλους σκοποὺς. Μόνον ἡ τάξις εἶνε κατὰ τι διάφορος.

Οἱ τεταραγμένοι τὰς φρένας, περὶ ὧν τοσούτον καταβάλλεται, ὡς εἶδομεν, διαφέρουν, δὲν πάσχουσι κυρίως ἢ μόνον τὸν ἐγκέφαλον. Ἐπομένως καὶ τὸ φρενοκομεῖον δὲν εἶνε παρὰ νοσοκομεῖον τῶν ἀσθενῶν τούτων, ἄσυλον τῶν φρενοβλαβῶν κατὰ τὴν σημασίαν τῶν νεωτέρων χρόνων.

Ἡ φρενοβλαβεία δὲν εἶνε ἐλάττωμα, δὲν εἶνε ἀμάρτημα, οὔτε αἰσχος, εἶνε νόσος ὅπως καὶ αἱ λοιπαί, ἐκλέγουσα τὰ θύματα τῆς μεταξὺ δικαίων καὶ ἀδίκων. Πολλάκις ἐπέρχεται καὶ ἄνευ ἀφορμῆς, δύναται μάλιστα νὰ ἔχῃ καὶ λίαν ἀξίειπαινον τὴν ἀρχὴν τῆς, ὅταν π. χ. εἶνε συνέπεια ἐκτάκτων καὶ ὑπερανθρώπων πνευματικῶν καὶ σωματικῶν κόπων. Εἶνε δὲ τόσῳ ἀξία μομφῆς νόσος τις τῆς ψυχῆς, ὅσῳ καὶ νόσος τις τῶν πνευμόνων.

Ὁ θέλων νὰ ἐπισκεφθῇ τοιοῦτον κατάστημα ὅπως γνωρίσῃ τὰ ἐν αὐτῷ τελούμενα, εἰσέρχεται συνήθως ὀλίγον πεφοβισμένος διὰ τοῦ φλοιοῦ τῆς θύρας, ἐλπίζει δὲ νὰ ἴδῃ ἐν αὐτῷ ἄγνωστόν τι καὶ μυστηριώδες. Μετὰ μίαν ὅμως ἢ δύο ὥρας καταλείπει τὸ κατάστημα λίαν ἠπατημένος.

«Δὲν εἶδον τίποτε», ἀποκρίνεται εἰς τοὺς ἐξωθεν ἐρωτῶντας περιέργους, «τίποτε, ἢ εὐαριθμοὺς αἰθούσας, αἰθουσαν μουσικῆς, ἐκκλησίαν, ἐργαστήρια, θέατρον καὶ αἰθουσαν χοροῦ, κενὰ ὠραῖα δωμάτια, ὅμοια πρὸς τὰ καλοῦ ξενοδοχείου» πλὴν τούτου μὲ ἀπήνητησαν κύριοί τινες ἡσυχιοί, μόνον ἢ κατὰ ζεῦγην, καθ' ὁμίλους βαδίζοντες, καὶ ἡσυχῶς φλυαρῶντες· εἰς αἰθουσάν τινα ἦσαν ξυλουργοί, εἰς ἄλλην βιβλιοδέται ἀπησχολημένοι εἰς τὸ ἔργον των, ζωγράφος δὲ τις ἐχρωμάτιζε διὰ κοσμημάτων τὸν διάδρομον. Εἰς τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ εὐρύχωρον μαγειρεῖον εἶδον μίαν περίπου δωδεκάδα μαγειρισσῶν, εἰς δὲ τὸν κήπον περιεπάτου κύριαι, πλέκουσαι περικνημίδας ἢ ἀναγινώ-

σκουσαι· εἶτα μοι ἐπέδειξαν τὸν ἀτμολέβητα τοῦ πλυντηρίου καὶ τὰ λουτρά, τέλος δέ, ἀφοῦ εἶδον ἰατροὺς καὶ νοσοκόμους, καὶ ἄλλους ὑπαλλήλους τοῦ καταστήματος παίζοντας τὴν σφαίραν, καὶ ἄλλους γυμναζομένους ἐπὶ τοῦ μονοζύγου, μοι εἶπέ τις ὅτι δὲν ἔχω ἄλλο νὰ ἴδω, καὶ μὲ συνώδευσε φιλοφρονέστατα μέχρι τῆς θύρας. Εἰς τὴν ἐρώτησίν μου, ἐξακολουθεῖ ὁ ἐπισκεφθεὶς τὸ φρενοκομεῖον μὴ ἰατρός, «ἐὰν ἐπιτρέπεται νὰ ἴδω τοὺς φρενοβλαθεῖς;» «Εἶδετε μέχρι τοῦδε ἑκατοντάδα τοιούτων» μοι ἀπήντησεν ὁ ἀρχιφύλαξ, «ἐν τῷ κήπῳ, τῷ σφαιριστηρίῳ, τῷ μαγειρείῳ, τῷ γυμναστηρίῳ. Ἐὰν θέλετε νὰ ἰδῆτε περισσοτέρους πρέπει νὰ μεταβῆτε εἰς Φ . . ., ἔνθα σήμερον τελεῖται ἐκκλησιαστικὴ πανήγυρις, καὶ μεγάλη ζυθοποσία· ἐκεῖ ἀπῆλθε καὶ ὁ ἡμέτερος βοηθὸς διὰ τοῦ σιδηροδρόμου μὲ 30 ἀσθενεῖς κυρίως πρὸς ἀναψυχὴν· ἢ πρέπει νὰ μεταβῆτε εἰς τὸ καφενεῖον τοῦ Χρυσοῦ Στέμματος· ἐκεῖ κἀκθῆνται δώδεκα ἀσθενεῖς παίζοντες σκάκιον, δόμινον. Δούλος ταπεινοτάτος· μοι εἶπε τέλος ὁ φύλαξ καὶ μοι ἔκλεισε τὴν θύραν.»

Ὅ,τι συνέβη δὲ εἰς τὸν ἐπισκέπτην τοῦτον συμβαίνει εἰς πάντας. Ἄπαντες ἔρχονται καὶ ἀπέρχονται χωρὶς νὰ ἴδωσιν ὅ,τι πρὶν ὑπελάμβανον ἀξιοθέατον.

Ἡρωτήθην πολλάκις, «ἀλλὰ ποῦ εἶνε τέλος πάντων ἐδῶ, οἱ μανιακοὶ, οἱ ὠρῶμενοι, οἱ κραυγάζοντες;» Οὗτοι εἶνε αὐστηρῶς ἀποκεκρυμμένοι τῆς περιεργείας τῶν ἐπισκεπτῶν. Εἰς τοῦτο δὲ κυρίως κεῖνται τὰ προτερήματα τοῦ καλοῦ θεραπευτικοῦ καταστήματος, ὅτι ἀσθενεῖς, οἵτινες καθεκάστην ἐχειρονόμου οἴκοι μανιωδῶς, ἐφέροντο μαινόμενοι, φρενητιῶντες καὶ ἐπισύροντες τὸν οἶκτον, ἐν τοῖς καταστήμασι δεικνύονται μετὰ τινος ὥρας ἤμεροι, σώφρονες, καὶ εὐθυμοί. Ἐνταῦθα καὶ μόνον εὐρίσκει ὁ τὰς φρένας δεινῶς πάσχων ὅ,τι δὲν δύναται νὰ εὕρῃ ποτὲ παρά τοῖς ἐνδιαφερομένοις οἰκείοις καὶ φίλοις, δηλὰ δὴ πᾶν ὅ,τι ἀπαιτεῖ ἢ νοσηρὰ αὐτοῦ κατάστασις, ἰατροὺς, γνωρίζοντας νὰ περιποιοῦνται τοιούτους ἀσθενεῖς, νοσοκόμους ἐξησκημένους, ἐπιμελεῖς καὶ προσεκτικοὺς δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός, ἐν γένει δὲ πάντας γνωρίζοντας νὰ προσαρμοσθῶσιν ἐλλόγως καὶ συμφῶνως πρὸς τὴν ἀσθενῆ αὐτοῦ κατάστασιν. Ἐνταῦθα ὡσαύτως εὐρίσκει ὁ ἀσθενὴς ἄσυλον, ἔνθα προφύλασσει τὰς παράφρονας αὐτοῦ πράξεις ἀπὸ τῶν διαπεραστικῶν βλεμμάτων, ἔνθα ἀθορύβως ἐπιβλέπεται καὶ δὲν γίνεται χρῆσις διεγέρσεως τῶν δυνάμεων διὰ πολυσχόλου ἐργασίας, ἔνθα ὅμως ἀπολαμβάνει πολλῶ μείζονος ἐλευθερίας ἢ ἐν τῷ οἴκῳ, ὑφ' ὅλας τὰς ἄλλας περιστάσεις. Ἐνταῦθα ἀφίνεται ὁ μελαγχολικὸς ἐλεύθερος νὰ κλαύσῃ, ὁ μανιακὸς νὰ ἐκτελέσῃ τὰς μανιώδεις αὐτοῦ χειρονομίας, μόνον δ' ἐδῶ, κεκρυμμένος ἀπὸ τῶν ὀμμάτων τῶν ὑγιῶν

ἀνθρώπων δύναται ὁ ταλαίπωρος κατὰ βούλησιν νὰ ψάλλῃ, νὰ θορυβήσῃ νὰ ἀλαλάξῃ, καὶ ἐκραγῆ εἰς ὠρυγὰς κατὰ τὴν διάθεσιν τῆς καρδίας του. Συνήθως ὅμως τὸ πολυτάραχον τοῦ πάσχοντος καὶ αἱ μεγαλόφωνοι ἐκδηλώσεις τῶν ἀσθενῶν αὐτοῦ ὁρῶν μετρίζονται οὐσιωδῶς ἅμα τῇ εἰσαγωγῇ αὐτοῦ εἰς τὸ θεραπευτήριον διὰ τοῦ παραδείγματος τῶν λοιπῶν ἀσθενῶν, καὶ διὰ τοῦ ἐπικρατοῦντος πνεύματος τῆς ἡρεμίας, τῆς γαλήνης καὶ τῆς τάξεως.

Οἱ μανιακοὶ, καὶ οἱ διηνηκῶς κλαίοντες, οἱ ὠρῶμενοι ἀποκρύπτονται πάντοτε ἀπὸ τῆς θέας παντός ἐπισκέπτου, καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν συγγενῶν των. Ἀπομονοῦσιν αὐτοὺς ἐντὸς αἰθουσῶν, ὑπὸ τὴν ἐπιβλεψίν ἐμπείρου φύλακος, μέχρις οὗ παρέλθῃ ἡ θύελλα τῆς ἀνησυχίας. Οἱ ἀσθενεῖς, οὓς βλέπει ὁ θεατὴς εἶνε ἐξ ἐκείνων, οἵτινες οὐδέποτε ἢ σπανιώτατα δίδουσιν ἀφορμὴν νὰ αἰσθανθῇ τις ὅτι εὐρίσκειται ἐν δυσαρέστῳ συντροφίᾳ.

Πρὸ πενήντα ἐτῶν ἐν Γερμανίᾳ καθησύχων τοὺς πάσχοντας ἐγκλείοντες αὐτοὺς ἐν δεσμωτηρίοις, ἔνθα ἐρέμαντο ἀλύσεις στερεωμένοι ἐπὶ τῶν τοίχων, εἴτε δι' ἄλλων διαφόρων βασανιστηρίων μηχανημάτων, καὶ διὰ ναρκωτικῶν μέσων.

Ἐν ἔτει 1826 ἐν Γαλλίᾳ ὁ Φίλιππος Πινέλ, καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ μέγας ἀνὴρ καὶ ἰατρός Βιλλίς, εἶτα δὲ ὁ Κουλλέν, ἤνοιξαν νέαν ὁδὸν πρὸς θεραπείαν τῶν φρενοβλαθῶν, βασιζομένην ἐπὶ τῆς φιλανθρωπίας.

Τὸ παράδειγμα τούτων ἠκολούθησαν εὐθὺς ἐν Γερμανίᾳ, ὅτε δὲ ἰδρῦθη τὸ πρῶτον ἀληθὲς θεραπευτικὸν κατάστημα τῶν φρενοβλαθῶν ἐν Sonnenstein τῆς Σαξωνίας, ἐπηκολούθησαν αὐτὸ τὰ λοιπὰ φρενοκομεῖα ἐν Schleswig τῷ 1820, ἐν Siegburg τῷ 1825, ἐν Πράγᾳ καὶ Ἀϊδελβέργῃ τῷ 1826, ἐν Χάλλ ἐν Τυρόλῳ τῷ 1830, ἐν Winnerthal καὶ Zwiefalten, ἐν Βυρτεμβέργῃ τῷ 1834, ἐν Illenau, ἐν Baden 1842, ἐν Χάλλῃ 1844, ἐν Ἐρλάγγῃ 1846 κτλ.

Ὅχι μόνον δὲ σήμερον δὲν μεταχειρίζονται ποσῶς πρὸς θεραπείαν τῶν φρενοβλαθῶν μέσα ἀναμνησκότα τοὺς προτέρους χρόνους τῆς βαρβαρότητος, ἀλλὰ πρὸ 20 — 25 ἐτῶν ἐγκατέλιπον καὶ τὰ ἀπλοῦστα μέσα τοῦ καταναγκασμοῦ, δηλ. τὸν καταναγκαστικὸν χιτῶνα καὶ τὴν ἔδραν, καὶ ἐξώρισαν πάντα τρόπον περιορισμοῦ εἰς τὴν θεραπείαν κατὰ τὴν ἀγγλικὴν μέθοδον. Εἰς μεμονωμένας περιστάσεις ὅπταν ὁ ἀσθενὴς εἶνε πληγωμένος ἢ ἔχῃ ἐξανθήματα τοῦ δέρματος, μεταχειρίζονται τὸν χιτῶνα τοῦτον προσωρινῶς, ὅπως ἐμποδίσωσι τὰς τρώσεις καὶ τὸ ζύσιμον καὶ ἄλλας πράξεις τῶν ἀσθενῶν. Μεταξὺ 400 ἀσθενῶν ἐν τοῖς γερμανικοῖς φρενοκομεῖοις μόλις εὗρον δύο ἢ τρεῖς εἰς οὓς εἶχεν ἐφαρμοσθῆ ὁ καταναγκαστικὸς χιτῶν, καὶ τοῦτο δὲ ἐπὶ βραχύτατον χρόνον.

Ὁ ἀγνοῶν τὰ ἐν τοῖς φρενοκομείοις ἀπορεῖ βεβαίως πως οἱ ἐν τῇ αὐτῇ διὰ πρίνων καὶ πελέκων συνεργαζόμενοι φρενοβλαβεῖς δὲν ἀλληλοκτονοῦνται. Ἀλλὰ σκεφθῶμεν ὅτι καὶ οἱ φρενοβλαβεῖς στυγατοὶ ἐνταῦθα δὲν εἶνε τόσῳ φρενοβλαβεῖς ὅσῳ ἐκτός, ἐνθα μέγα μέρος τῆς ἀθλιότητός των, τῶν παραφόρων αὐτῶν παραστάσεων καὶ πράξεων χρεωστέεται εἰς τὴν ἐκ μέρους τῶν ὑγιῶν ἀνόητον θεραπείαν καὶ εἰς τὴν ἀπρεπῆ συμπεριφορὰν τῶν περὶ αὐτούς.

Ὡς ἰατρός τοιοῦτου καταστήματος θέλω περιφέρει τὸν διαφερόμενον ἀναγνώστην (καὶ τίς ἄνθρωπος δὲν διαφέρεται περὶ τῶν δυστυχῶν τούτων πλασματῶν), ἐν τῷ καταστήματι ἐπὶ βραχὺν χρόνον καὶ θέλω συνοδεύσει αὐτὸν ἀπανταχοῦ, εἴτα δὲ θέλω δεῖξει ἐν τῇ « Αἰθούσῃ τῆς συναναστροφῆς » καὶ ἐξαίρετά τινα δείγματα ἀσθενῶν ἐν ταῖς μεθ' ἡμῶν ὀμιλίαις.

Κάτω τοῦ οἰκοδομήματος εἰς τὰς ὑψιθόλους ἰσογειούς κατοικίας τὸ πᾶν διατελεῖ ἐν ἡρεμίᾳ καὶ εὐφροσύνῃ. Εἶνε τὸ τμήμα τῶν ἀνιάτων ἀσθενῶν τῶν ἐχόντων προΐουσαν παράλυσιν, οἵτινες ἐν μέρει πάσχουσι τὴν παροδικὴν μανίαν τοῦ μεγαλείου, δοξομανίαν τούτων ἢ διάνοια σχεδὸν ἤδη κατηρειπώθη. Παρ' ἀπασι τούτοις ἡ σκηνὴ τελειοῦται ἐντός ἐνός ἢ δύο ἐτῶν, ἢ τῶν θανάτου ἀπαλλάσσοντος αὐτοὺς ὅλων τῶν παραφρόνων ἰδεῶν καὶ ἀδυναμιῶν. Οἱ ἀσθενεῖς οὗτοι, πασχόντες ἀρχικῶς τὴν « μονομανίαν τοῦ μεγαλείου », ὅπως ἐκάλεσαν τὸ πάθημα τοῦτο, δὲν δεικνύουσιν ἐν ἀρχῇ ἴχνος ψυχικῆς συγκεχυμένης παραφρονίας. Αἴφνης γίνονται εὐθυμοὶ, καλοὶ ἄνθρωποι. Ὁ Κόμης Χ. μὲ περιπτύσσεται καὶ μὲ διορίζει ἰατρόν του μὲ μισθὸν 100,000 λιρῶν στερλινῶν κατ' ἔτος, ἅμα γείνη ὑγιής. Μᾶς δωρεῖ 1000 ἀραβικοὺς ἵππους καὶ χρυσᾶς ἀμάξας. Ἄλλος κύριος ἐργοστασιάρχης μᾶς ἐρωτᾷ ἐὰν γνωρίζωμεν τὰς 1000 αὐτοῦ οἰκίας ἐν Βιέννῃ κτλ.

Οἱ παράλυτοι οὗτοι οἰκοῦσι τὸ ἰσόγειον πάτωμα, ὅπως εὐκόλως μεταβαίνωσιν εἰς τὸν κήπον. Καίτοι δὲ τοπικῶς μόνον, καὶ διὰ τὸν μὴ γνωρίζοντα, ἀφανῶς παράλυτοι, δυσκόλως δύνανται ν' ἀναβῶσι τὰς κλίμακας.

Ὅποια εὐτραφῆ πρόσωπα, οἶαι στρογγύλαι μορφαί! Νομίζει τις ὅτι πάντες οὗτοι οἱ ἄνθρωποι διάγουσιν ἀξιολόγητον ἡρεμον βίον, καὶ καλοπερνώσιν ἕριστα. Εἶνε πάντες κάτοικοι διαρκεῖς τοῦ καταστήματος, γελῶσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀδιακόπως καὶ εἶνε εὐχαριστημένοι· συνήθως εἶνε εὐτραφεῖς καὶ ὑπερευτυχεῖς ἀπολαμβάνουσι τῆς ὑπάρξεως. Πᾶν ὅτι ἐσκέφθησαν ἐν τῇ παραφροσύνῃ των ἢ ἐπεθύμησαν οἱ ἀσθενεῖς οὗτοι τὸ ἀπολαμβάνουσιν ἤδη ἐν τῇ παραφόρῳ διανοίᾳ των. Δι' αὐτούς ἤλθον αἱ ἡμέραι τῆς εὐδαιμονίας. Ὁ ἔμπορος ἐπραγματοποίησε τὰς κολοσσαίας αὐτοῦ παραγγελίας, ὁ εὐγενὴς ἔχει κτήματα, ἵππους

καὶ πᾶν ὅτι ποτὲ ἐπεθύμησεν ἢ καρδία του ἐν ἀφθονίᾳ. Ὁ ἰατρός τῶν κάλων ἔκαμεν ἤδη τὰς μεγαλητέρας καὶ ἐπιστημονικωτέρας τῶν ἐφευρέσεων. Ὁ ποιητὴς τῶν ἀπόκρευω ἔγραψε τὰς μεγαλητέρας καὶ μεγαλοπρεπεστερας ἐποποιίας. Ὑπογελῶντες ἀναγγέλλουσιν ἡμῖν τὰς κτήσεις των, τὰ ἐμπορεύματά των, τὰς οἰκίας των, τὸ ἀργύριόν των, τοὺς τίτλους των, τὰ παράσημά των κ.τ.λ. μᾶς λυποῦνται δὲ μόνον διότι ὄλου αὐτοῦ τοῦ πλοῦτου δὲν ἔχομεν ἀκριβῆ ἰδέαν.

Τὸ μόνον σωματικὸν ἐλάττωμα, ὅπερ παρατηρεῖται εἰς τοὺς ἀνθρώπους τούτους εἶνε τραυλισμός τις μικρὸς τῆς γλώσσης, βάδισμα μικρὸν ἀνεωγμένων τῶν ποδῶν, πρὸς τὰ ἐξω ἀπώθησις τοῦ ἐνός σκέλους, μικρὸν τι παρηλλαγμένη φυσιογνωμία, κόραι τῶν ὀφθαλμῶν ἀνομοίως εὐρείαι, κτλ. τέλος δὲ πράγματα μικρὰ μὲν διὰ τοὺς πολλοὺς, ἐγείροντα ὅμως σπουδαίας φροντίδας εἰς τὸν ἰατρόν καὶ παρέχοντα κακίστην πρόγνωσιν. Ἰσχυροὶ τινες ἀσθενεῖς δὲν εὐρίσκονται πρὸ καιροῦ ἐν τῷ καταστήματι, δυσκόλως δὲ θὰ γίνωσιν εὐτραφεῖς. Παρ' αὐτοῖς ἡ νόσος προβαίνει ταχεῖα μέχρι θανάτου. Πάντες ὅμως εἶνε εὐτυχεῖς, πάντες εὐχαριστημένοι. Οὐδαμοῦ ἀκούει τις παράπονον, οὐδαμοῦ θρήνον, οὐδαμοῦ βλέπει ἀνησυχίαν. Ἀπαντες μεταβαίνουν ἀπὸ τῆς παρούσης ὑπάρξεως εἰς τὴν ἄλλην ἐν φανερᾷ ἡσυχῳ εὐαρεσκείᾳ, φερόμενοι ὑπὸ τῆς νοσηρῶς ἐγηγεμένης φαντασίας των. Ἐὰν δὲ καὶ ἐπέλθῃ ποτὲ ἐξέγερσις τις τοῦ θυμοῦ αὐτῶν, διότι δὲν πιστεύει τις εἰς τὰ πλοῦτη των, πάραυτα ἐπέρχεται ταχεῖα καταπράυνσις. Ὅπως δὲ ἅπαντες σχεδὸν οἱ φθισικοὶ πιστεύουσιν ἀκραδάντως καὶ ἐλπίζουσιν εἰς τὴν ἴασιν, ὅσῳ δὲ πλησιέστερον τοῦ θανάτου τόσῳ μεγαλείτερα καὶ τολμηρότερα σχέδια ἐκτυλίσσουσι, οὕτω καὶ πάντες οἱ τεταραγμένοι τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὸ σῶμα παράλυτοι εἶνε οἱ αἰσιοδοξότεροι τῶν θνητῶν, τὰ πάντα βλέποντες ῥόδινα. Ἐὰν τοὺς ἐρωτήσετε, θὰ σᾶς εἴπωσιν ὅτι πάντες εἶνε ὑγιέστατοι, πλοῦσοι, σοφοὶ καὶ εὐτυχεῖς. Ἐπειδὴ δὲ δύνανται κάπως καὶ νὰ ἐργάζωνται, ἐκτελοῦσιν ἐν ἀνάγκῃ καὶ μηχανικὰ τινα ἔργα, οἷον παίζουσι κλειδοκῦμβαλα, τσίτερ, ἐργάζονται εἰς τὴν γραφικὴν, κατὰ τὴν κρίσιν τῶν ἰδίων μάλιστα ὠραιότατα καὶ τεχνικώτατα.

Αἱ ἐπιστολαὶ των εἶνε συνήθως πτωχαὶ ἰδεῶν καὶ φλύαροι, τὰ σχέδια ἀνακριβῆ, καταναλίσκουσι δὲ τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου μὲ τὰς ἀγαπητὰς αὐτῶν ἐνασχολήσεις.

Πῶς δύνανται τις νὰ προσβληθῇ ὑπὸ τοιοῦτων ἐγκεφαλικῶν ἀσθενειῶν εἶνε εὐνοητότατον. Ὅπως ὁ ὠρολογοποιὸς εὐκόλως πάσχει ἀπὸ νοσήματα τῶν ὀφθαλμῶν, οὕτω καὶ ὁ διανοητικῶς ἐν διηνεκεῖ διεγέρσει τῶν δυνάμεων, ἐν παρατεταμέναις ἐρεῦναις ἢ διανοητικῆς ἐργασίας ὧν προσβάλλεται ἐξ

ἀσθενειῶν τοῦ ἐγκεφάλου. Ἐνεκα τούτου πάσχει ἀποκλειστικῶς σχεδὸν τὸ ἄρρεν φύλον. Εἶνε βέβαιον ὅτι οἱ πάσχοντες ἐκ φρενοβλαθείας εἶνε εἰκοσάκις πλείονες τῶν γυναικῶν. Ὡς αἰτίους τοῦ κακοῦ τούτου ἀναφέρουσι πλὴν ἀπασῶν τῶν Μουσῶν καὶ τὸν Ἑρμῆν, τὴν Ἀφροδίτην, τὸν Βάκχον καὶ τὸν λοιπὸν Ὀλυμπον, πρὸς δὲ τούτοις τὸν καπνὸν καὶ τὴν νικοτιανήν.

Ἐνῷ δὲ ἀσθενής τις ἰσχυρίζεται ἐν τῷ καταστάματι τούτῳ ὅτι εἶνε 800 πόδας ὑψηλός, ὅτι εἶνε ὁ ἰσχυρότερος ἄνθρωπος τῆς γῆς, ὅτι κάμνει δρόμον 1000 ὥρων ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εὐχερέστατα, καὶ ὅτι ἔγραψεν 100 τῶν λαμπροτέρων τραγωιδιῶν, ὅτι ἔχει κεφαλὴν ἐκ πολυτίμων λίθων καὶ χρυσᾶ ὑποδήματα, πάντα δὲ ταῦτα βεβαίῳ μὲ τὸν λόγον τῆς τιμῆς του, ἀναφαίνεται αἰφνης ἢ οὐδέποτε ἐλλείπουσα συνοδὸς τοῦ κακοῦ ἢ ἐπιλησμοσύνη, εἶτα προβαίνει ἢ ἀσθένεια τῆς γλώσσης ἀδιακόπως, ταύτην ἐπακολουθοῦσι μικραὶ ἀποπληκτικαὶ εἰσβολαί, τέλος δὲ τὸ θερμόμετρον τῆς πνευματικῆς καὶ σωματικῆς ἐνεργείας κατέρχεται εἰς τὸ μηδέν, καὶ ἡ σφραγίς τῆς βλακειᾶς χαρακτηρίζει τὸ ἤρμεον τέλος.

Μεταβῶμεν ἤδη διὰ τοῦ κήπου εἰς ἄλλο τμήμα τοῦ καταστάματος ἐπίσης ἰσόγειον. Τοῦτο κείται ὀπισθεν τοῦ κυρίου καταστάματος. Ἐνταῦθα βλέπομεν τοὺς παραφόρους, τοὺς μανιώδεις, τοὺς ἠλιθίους. Ἐνταῦθα ὑπάρχει τεχνητὴ θερμανσις καὶ καλὸν ἀνεμιστήριον, ὅπως θερμαίνωσι τὰς ὑψηλάς σχεδὸν κενὰς αἰθούσας. Ἐνταῦθα τέλος φέρονται καὶ οἱ φρενοπληκτοὶ οἱ ὄλως ἀνίατοι, ἤτοι οἱ ἠλιθιοί. Οὗτοι ἀποθέντες τὰς ἐν ὄνειρῳ κεκτημένας ἀξίας των, τὰς τιμὰς, τὰ παράσημα, τὰ ἐνδύματα, τὰς στολάς, χάνουσι καὶ αὐτὴν τὴν ιδιότητα τοῦ ἀνθρωπίνου χαρακτήρος. Λευκότατος καὶ ὄλως ἄγραφος εἶνε ὁ χάρτης τῶν ἀναμνήσεων αὐτῶν, ἀληθῆς tabula rasa. Τὸ πᾶν ἐπὶ τοῦ πίνακος τούτου ἐξηλείφθη ὡς διὰ χειρὸς ἐπιτριψάσης ἐπ' αὐτοῦ ἔνυγρον σπόγγον. Θεωροῦσι τὸ παρὸν ἀσκαρδαμυκτεῖ ἐν ἀπαθείᾳ, ἀλλὰ δὲν βλέπουσιν αὐτὸ πλὴν μόνον διὰ τῶν ἐξωτερικῶν ὀφθαλμῶν των, διότι δὲν τὸ περιλαμβάνουσι διὰ τῆς ψυχῆς. Τὸ πρὸ τῶν ἀσθενῶν τούτων ἰστάμενον δὲν διεγείρει ἐν αὐτοῖς νέας παραστάσεις, ὅλαι δὲ αἱ παλαιαὶ προηγούμεναι ἐννοιαὶ εἶνε συντετριμμένα καὶ καταπεπτωκυῖαι. Ὁ μηχανισμὸς τοῦ παραστατικοῦ διὰ τὸ παρὸν ἐνεργεῖ βραδύτατα, σχεδὸν οὐδὲ ὄλως. Καὶ αὕτη ἡ φαντασία, ἡ ἐλαφροτάτη αὕτη καὶ πάντοτε πρόχειρος καὶ ἐνεργὸς ψυχικὴ δύναμις, καὶ αὕτη κείται παράλυτος, τὸ σκεπτικὸν εἶνε ἄνοια, ἡ δὲ θέλησις μηδέν. Ὁ ἀσθενὴς δὲν θέλει τίποτε. Τὸ πολὺ πολὺ λαμβάνει τὸ φαγητὸν ὅταν τὸ παραθέσωσιν ἔμπροσθέν του καὶ αἰσθάνηται πείναν. Καὶ τοῦτο δὲ καταπίνει ἄνευ σκέψεως, κινδυνεύων νὰ πνιγῇ

ἀδιαφορεῖ δὲ ἂν εἶνε καλὸν τὴν γεῦσιν ἢ κακόν, ἂν εἶνε ἐψητὸς ἰνδιάνος ἢ ἐβρασμμένα γεώμηλα.

Ἐὰν ὁμιλήσῃ τις μετὰ τοιοῦτου φρενοπλήκτου βλακός, ἀπαντήσῃ δὲ αὐτὸς βραδέως καὶ μετὰ κόπου, θέλει τις πάραυτα ἀναγνωρίσῃ εἰς αὐτὸν τὰ εἰρήπια τῆς πνευματικῆς δυνάμεως. Εἰπὸν ποτε εἰς γελῶντα βλάκα· «Ἐβρίκει, εἶσαι βλάξ· δὲν εἶνε ἀλήθεια;». Οὗτος δὲ ἡσυχος τρίβων τὰς χεῖρας ἐξ εὐχαριστήσεως καὶ ἀπωθῶν τὸ ἐν σκέλος πρὸς τὰ ἐξω μοὶ ἀπήνησεν βραδέως «Μάλιστα ἡ ἀδελφὴ μου διαλέγει μπιζέλια». Ἐπὶ τῇ ἐρωτήσει δὲ ἂν γνωρίζῃ τί εἶνε βλακία, μοὶ εἶπεν, ἐνασχολούμενος μὲ τὸ κομβίον τοῦ ἐνδύματος μου καὶ ψαύων τὴν καπνοσύριγγά μου· «Μάλιστα, μία καμῆλα ποῦ τὴν ἐξεψαν σὲ μιὰ καρέκλα.»

Τέλος λησμονεῖ ὁ δυστυχῆς καὶ αὐτὸ τὸ τελευταῖον λείψανον, ὅπερ τῷ ἔμεινεν ἐκ τῆς προσωπικότητός του, ἀπὸ τοῦ πνευματικοῦ του ἐγώ, τὸ ὄνομά του. Δυσκολώτερα δὲ εἶνε ἡ περιποίησις τοιοῦτων βλακῶν ἢ παιδῶν. Τὸ ἀβοήθητον παιδίον εἶνε μικρόν, ἔχει ἐλάχιστον βάρος καὶ δύναται τις νὰ τὸ ὑψώσῃ καὶ φέρῃ πρὸς ὅλας τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ. Ὁ βαρὺς ὅμως τὸ σῶμα βλάξ ἀπαιτεῖ μεγάλας φροντίδας, διότι ἀνάγκη νὰ σηκῶνωσιν αὐτὸν ἀπὸ τῆς κλίνης, νὰ καθαρίζωσι, νὰ ἐνδύωσι, νὰ τρέφωσιν, ἢ τοῦλάχιστον νὰ ἐπαγρυπνῶσι κατὰ τὸ φαγητὸν αὐτοῦ. Ἐν μέσῳ τοῦ πνευματικοῦ τούτου ζόφου καὶ τῶν μελανῶν τούτων ἐρημιῶν τῆς πνευματικῆς ὑπάρξεως ἀναλαμβάνει ἐνίοτε καὶ φωτεινὴ τις ἠλιακὴ ἀκτίς ἀπὸ τῶν προτέρων καλλιτέρων χρόνων. Φιλόφρων τις λόγος λεγόμενος ἐν καταλλήλῳ περιστάσει, σιγάρων διδόμενον ἐν καταλλήλῳ χρόνῳ, μελωδικὴ μουσικὴ, λάμπων δένδρον τῶν Χριστουγέννων, ἀνακαλοῦσιν ἐνίοτε πρὸς στιγμὴν τοὺς ἀνθρωπίνους χαρακτήρας ἐπὶ τοῦ ἡμαυρωμένου προσώπου, προκαλοῦσι λέξιν τινα, ἐνίοτε δὲ καὶ φράσιν. Μετ' ὀλίγον ὅμως τὸ πᾶν παρέρχεται. Ὁ ἀσθενὴς μετ' οὐ εὐρισκόμεθα βυθίζεται πάλιν ἐν τῇ πνευματικῇ νυκτί, ἐν ἣ πρότερον διετέλει, κρώζων, σαίρων, ἀτενίζων ἀμβλέως καὶ ταυρηδόν.

Ἐκ τοῦ πλησίον δωματίου ἀκούομεν θορυβῶδες παράτονον ἄσμα, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ συριγμούς, ἀλλαλαγμοὺς χαρᾶς, ὕβρεις, ταραχὴν καὶ θόρυβον. Ἐκεῖ εὐρίσκεται μανιώδης τις, εἰς τῶν φρενοβλαβῶν, τῶν ἐχόντων τὴν καλλιτέραν πρόγνωσιν πρὸς ἑασιν. Ὅσοι πλείον θορυβεῖ τόσο ἐνωρίτερον θὰ ἡσυχάσῃ ἐξαντλούμενος. Βαδίζει ἐν τῷ δωματίῳ του ὡς λέων ἀδάμαστος ἐν κλωβῷ καθευγμένος. Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ εἶνε ἐρυθρόν, χειρονομεῖ καὶ κινεῖται ζωηρότατα καὶ φλυαρεῖ περὶ διαφόρων πραγμάτων ἀναμίζ. Εἶνε ὀλόγυμος, διότι κατεξέσχισε καὶ μετέβαλεν εἰς μικρὰ ῥάκη ἅπαντα τὰ ἐνδύματα. Τῇ στιγμῇ

ταύτη προσφέρουσιν αὐτῷ τὸ φαγητόν· ἀλλ' ἰδοὺ τὸ βίπτει μετὰ τοῦ πινακίου κατὰ κεφαλῆς τοῦ νοσοκόμου, ὁ ὁποῖος φεύγει. Κάθισμα ἐν τῷ δωματίῳ του εὐρίσκόμενον κατεκερμάτισεν ἐν τῇ μανίᾳ του, τὰ τεμάχια δὲ ἀφήρσαν, ὅπως μὴ προζήνηση βλάβην τινὰ διὰ τούτων. Εὐρίσκεται ταῦν ἐν κενῷ δωματίῳ, ἀλλ' ἐλεύθερος καὶ ἀδέσμευτος. Καὶ τὴν κλίνην αὐτὴν ἀπεμάκρυναν. Δὲν δύναται νὰ πράξῃ τι κατὰ τῶν ψυχῶν καὶ λείων, δι' ἀνοικτοῦ χρώματος κεχρωματισμένων τοίχων. Τὰ παράθυρα καὶ ἡ θερμαντήριος θυρὶς κείνται ὑψηλὰ καὶ προφυλαγμένα διὰ πλέγματος ἐκ σιδηροῦ σύρματος. Ἡ κλίνη παρεισάγεται τὸ ἑσπέρας ἐπὶ τοῦ θερμοῦ δρυϊνοῦ ἐδάφους.

Ἀσθενεῖς τινες ἀπομονούμενοι καὶ ἀποκλειόμενοι γίνονται μανιωδέστεροι. Τούτους περιορίζουσι βραχὺν μόνον χρόνον καὶ παραφυλάττουσιν ἐπιμελέστατα. Εἶτα ἐπισκέπτεται αὐτοὺς ὁ ἰατρός, ὅτε δὲν εἶνε πλέον τόσον θηριώδεις καὶ αἰμόδιψοι ἢ ὅσον ἐφάνησαν κατὰ πρῶτον. Ἐὰν ὁ ἰατρός παρατηρήσῃ ὅτι ὁ ἀσθενὴς πλησιάζει μὲ προθέσεις ἐπιθετικὰς πρὸς φόνον, ἀποσύρεται εὐθύς, διότι ὁ ἰατρός φρενοκομείου ἀδιακόπως διατηρῶν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἄγρυπνον καὶ τὴν ἡρεμίαν, ἀντιλαμβάνεται τοῦ κινδύνου πολλῶν πρότερον ἢ ὅσον ἤθελεν ὁ μαινόμενος χρόνον πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς παράφρονος πράξεως. Μανιώδεις τινὲς ὑποδέχονται ἡμᾶς μετὰ μεγίστης φιλοφροσύνης, δίδουσιν ἡμῖν ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας καὶ ἀποπειρῶνται νὰ μᾶς περιπτυχθῶσιν. Ἰδοὺ δὲ εἷς, ὅστις φιλονεικῶν ποιεῖ σχήματα δεικνύων τοὺς ἀπλοῦς τοίχους μᾶς νεύει πρὸς τὸ παράθυρον ἐπάνω, ἐκεῖθεν δὲ θέλει νὰ μᾶς δεῖξῃ συγχρόνως τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Στεφάνου ἐν Βιέννῃ, τὰ τείχη τῆς Νυρεμβέργης, τὰς πυραμίδας, καὶ ὅλα τὰ ἀξιοπερίεργα τοῦ κόσμου. Αὐτὸς δὲ οὗτος βλέπει ὄντως ἐνδομύχως ὅλα ταῦτα τὰ ἀντικείμενα ἐν ὀπτασίᾳ.

Βλέπει ὅλα τὰ κωδωνοστάσια, ἀκούει τὸν ἦχον τῶν κωδῶνων καὶ τῆς στρατιωτικῆς μουσικῆς καὶ σφίγγων τὴν χεῖρα ἡμῶν μᾶς διαθεβαιοῖ περὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης καὶ φιλίας του. «Μὲ ἀγαπάτε;» μᾶς ἐρωτᾷ, χωρὶς δὲ νὰ περιμένῃ ἀπάντησιν μᾶς ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀναβάσεως τοῦ δράκοντος» περὶ τῆς «περιφήμου αὐτοῦ κατασταλάξεως τῶν ιδεῶν», περὶ τοῦ «ἐγκυκλίου αὐτοῦ ἀλεξιβροχίου» καὶ «περὶ τοῦ παραλληλογράμμου τῆς ὑγείας».

Ἄλλον τινὰ παράφρονα ὑποδεχόμενον ἡμᾶς μὲ ὕβρεις, ἀπειλὰς καὶ κατάρας προσαγορεύομεν διὰ βραχείας τινὸς φιλόφρονος φράσεως. Ἰσως ἀποστραφῇ ἀφ' ἡμῶν μετὰ θυμοῦ καὶ περιφρονήσεως, ἴσως οὐχί. Τὸν παρακαλοῦμεν νὰ ἐξέλθῃ. Ἰσως ἔλθῃ, ἢ ἴσως περιορισθῇ εἰς ἐκρήξιν τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ βαρείας καταγίδος δι' ὀλίγων παταγῶδων ὕβρεων. Ἐτερος ὅμως φρενό-

πληκτος ἴσεται καὶ ἐξακολουθεῖ μαινόμενος ἀπερχόμεθα ἡσυχῶς ἐντεῦθεν.

Καὶ οἱ κῆποι δὲ καὶ αἱ αὐλαί, ἐν οἷς συνήθως διατρίβουσιν οἱ τοιοῦτοι παράφρονες κατὰ τὰ διαλείμματα τῆς μανίας αὐτῶν εἶνε μόνον διὰ δένδρων καὶ πόας πεφυτευμένοι. Τὰ καθίσματα καὶ αἱ θύραι εἶνε ὀγκώδεις καὶ χονδροειδῶς κατεσκευασμένοι. Ἐὰν ὑπῆρχε κλαδὸς δένδρου διὰ τῶν χειρῶν προσιτός, εἶνε ἀπεσπασμένος.

Μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὸν διάδρομον. Ἐνταῦθα ἀπαντῶμεν ἀσθενῆ ὠραίαν, ὑψηλὴν, τύπον ὑψιφώνου, ἥτις χιλιάκις ἐψαλέ ποτε ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀμερικῇ. Πρὸ μνηῶν ἡ ἀσθενὴς αὕτη ὅταν πλησιάζομεν αὐτὴν μᾶς στρέφει τὰ νῶτα, δὲν ὁμιλεῖ οὐδὲ γρῦ, τὸ πολὺ πολὺ μετὰ ἐπανειλημμένης προτροπᾶς πρὸς ὁμιλίαν μᾶς ἀποκρίνεται οἰμώζουσα «θέλω νὰ φύγω». Δὲν θέλει νὰ φάγῃ, ἀρνεῖται νὰ πῖνῃ. Τὴν τρέφομεν καθ' ἑκάστην κοπιωδῶς καὶ τεχνητῶς διὰ τοῦ ἰσοφαγοσωλήνος. Κατὰ τὴν ἰατρικὴν ἐπίσκεψιν τοποθετεῖται πάντοτε πρὸ τῆς θύρας τῆς ἐξόδου καὶ ἰκετεύουσα ἐν καὶ μόνον ζητεῖ «νὰ φύγῃ» «νὰ ἐξέλθῃ ἔξω». Τὴν ἀποσύρουσιν ἐκεῖθεν ἡσυχῶς. Ὁ ἐσωτερικὸς αὐτῆς πόνος εἶνε εἰσέτι τόσο μέγας, ὥστε δὲν φροντίζει περὶ οὐδενός.

Αἰφνης ὁρᾷ ἐκ τοῦ δωματίου τῆς ἀσθενῆς, γραῖα, ἰσχνή, ἥς ἡ πολιὰ λελυμένη κόμη συγκεχυμένη πίπτει ἐπὶ τῶν κροτάφων· μᾶς κατακλύζει μὲ τὰς ὁμολογίας τοῦ φρικώδους αὐτῆς ἀμαρτήματος. Αὕτη εἶνε ἡ αἰτία τῶν πολλῶν νόσων καὶ τῶν θανάτων, αὕτη εἶνε ἡ αἰτία ἐξ ἧς ἀπέθανον ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τῆς· αὕτη ἐπέφερε συμφορὰς καὶ ἐμηχανεῖθη πολέμους, εἶνε δεκάκις κατηραμένη, ὅταν δὲ συγγορηθῶσι τὰ ἀμαρτήματα ὅλων τῶν ἀνθρώπων, τὰ ἰδικά τῆς θὰ μείνωσιν ἀσυγχώρητα.

Ἄς μὴ πιστεύσῃ δὲ τις ὅτι ἐὰν ὁμιλήσῃ εἰς τὴν ἀσθενῆ ταύτην καὶ ζητήσῃ νὰ πείσῃ αὐτὴν ὅτι ὅλοι οἱ συγγενεῖς τῆς ζῶσιν, ὅτι ἐνεκα τούτου θὰ γείνη ἡπιωτέρα! Οὐδεὶς βεβαίως νομίζει ὅτι εἶνε δυνατόν νὰ ἐξασθενήσῃ καὶ κατανηκῆσῃ τὰ παραληρήματα καὶ τὰς ἀλόγους καὶ παραφόρους κινήσεις βαρέως τυφιώντος διὰ διαθεβαιώσεων καὶ λογικῶν συλλογισμῶν. Δύνασθε νὰ δεῖξητε καὶ εἰς τὸν μᾶλλον ἀνεπτυγμένον τῶν τυφικῶν, τὸν προσπαθοῦντα ἀδιαλείπτως νὰ καταλίπῃ τὴν κλίνην του ὅπως «ὑπάγῃ ἐς τὸ σπῖτι», τὸ δωμάτιόν του καὶ τὰ περὶ αὐτὸν γνωστά, δύνασθε νὰ παρουσιάσητε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τοὺς γονεῖς του καὶ νὰ τῷ δεῖξητε καταφανέστατα ὅτι εὐρίσκεται ἐν τῷ δωματίῳ του, ἐν τῇ κλίνῃ του, ἀλλ' εἰς μάτην· μετὰ προτροπᾶς χιλιοστὴν ἤδη φορὰν ἐπαναληφθεῖσας καταλείπει πάλιν τὴν κλίνην του, ὅπως πάλιν καὶ αὐτὸς διὰ χιλιοστὴν φορὰν... «ὑπάγῃ ἐς τὸ σπῖτι».

Ὅμοιον συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς φρενοπλήκτους. Ἐὰν ὅμως εἰς παλαιότερους χρόνους παρουσιάζετο εἰς τὸ κοινὸν ἢ κυρία, ἦτις τανῦν ἐν τῷ νοσοκομείῳ καταγγέλλει ἀδιακόπως αὐτὴ ἡ ἰδία τὰ κακουργήματά της, καὶ εἰς ἕκαστον ξένον ἐπισκέπτῃ διαβλέπει τὸν δῆμιον, ὅστις θὰ τὴν φέρῃ εἰς τὴν λαιμητόμον, ἦτις καὶ αὐτὴν τὴν νοσοκόμον ἐκλαμβάνει ὡς βραδουχον, καὶ τὸ κάθισμα τῆς αὐλῆς ὡς τὴν λαιμητόμον ἐφ' ἧς σήμερον, καὶ πάντοτε σήμερον, θ' ἀποκεφαλισθῇ, ἤθελε βεβαίως ἀφορισθῇ ὡς τελεία μάγισσα καὶ ὑποστῇ τὸ προσῆγον τέλος.

Οἱ ἀσθενεῖς οὗτοι κατὰ τὰς εἰσβολὰς τοῦ πάθους τῶν ἀπατῶνται πάντοτε ὑπὸ τῶν αἰσθητηρίων των. Αἱ ἀληθεῖς πρὸ αὐτῶν κείμεναι εἰκόνες διαστρέφονται ἐν ἑαυτοῖς· προσόψιον τι ἐπὶ τοῦ τοίχου γίνεται φάντασμα, κορμὸς δένδρου διάβολος, γεράνιον φρέατος, κολαστήριον. Τοιαύτας ἀπάτας τῶν αἰσθητηρίων καλουμένας κεναισθησίας ἔχουσι ἐνίοτε καὶ ὑγιεῖς.

Τρυφερά τις σύζυγος π. χ. ἀκούει μακρῶθεν τὸν μετὰ πόθου προσδοκώμενον σύζυγον, ἐνῶ τὰ βήματα εἶνε ξένου εἰσερχομένου. Δειλὸς τις βλέπει νυκτερινὰ φαντάσματα, ἐνῶ ἔχει πρὸ αὐτοῦ κορμούς ἰτεῶν.

Ἡ διαφορὰ μεταξύ κεναισθησίας, ἐν γένει δὲ ἀπάτης τῶν αἰσθητηρίων, τοῦ ὑγιῶς καὶ τοῦ ψαθέντος τὰς φρένας συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ὁ ὑγιὴς πειθεταὶ εὐθύς ἅμα βλέπων τὸ πρᾶγμα καὶ ἀναγνωρίζει τὴν ἀπάτην, ἐνῶ ὁ νοσῶν δὲν δύναται νὰ πεισθῇ, δὲν εἶνε εἰς θέσιν νὰ διακρίνῃ τὴν ἀπάτην τῆς ἀληθείας. Αἱ κεναισθησιαὶ εἶνε προϊόντα τῆς ἀσθενείας του.

Ἐνῶ δὲ ἔχομεν εἶδη παραστάσεων ψευδῶν τῶν αἰσθήσεων, αἵτινες ἔχουσι ὡς βᾶσιν ὑπαρκτὸν τι ἀντικείμενον, τὰς κεναισθησίας, ὡς π. χ. ἐὰν ἐκλάβῃ τις τὸν ἀληθῆ κορμὸν δένδρου ὡς πολεμιστὴν, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι μορφαὶ ἀπάτης τῶν αἰσθητηρίων καλούμεναι παραισθησιαί, αἵτινες εἶνε τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὠμέγα, αἱ διαρκεῖς συνοδοὶ σχεδὸν ἀπασῶν τῶν ἀρχομένων διαταραξέων τῆς ψυχῆς.

Ὁ δυστυχῆς, ὅστις νομίζει ἑαυτὸν καταδεδεικαυμένον, ἀκούει ἐν χώρῳ ἐντελῶς ἡσύχῳ τὸν πένθιμον ἤχον τῶν κωδῶνων, ὁ φανταζόμενος ἑαυτὸν κατηραμένον ὁσφραίνεται τὴν θειώδη ἀποφορὰν τῆς κολάσεως. Ἄλλος ἀκούει ἑαυτὸν ἀδιακόπως ὑβρίζομενον, ἄλλος βλέπει ἀπὸ τοῦ παραθύρου του ἐν λαμπραῖς φλοξὶ τὸν οἶκόν του καίομενον κ. τ. λ. Καὶ ὑγιεῖς δὲ ἔχουσι ἐνίοτε τοιαύτας ὅλως ψευδεῖς ἀντιλήψεις· ἀκούουσι π. χ. ἤχον κωδῶνων, ἀλλὰ γνωρίζουσι ἢ διδάσκονται εὐχερῶς ὅτι αὐταὶ εἶνε ἀπάται τῶν αἰσθησεων.

Τοιαύτας παραισθησίας τῶν αἰσθητηρίων (ὀπτασίας) εἶχον καὶ πολλοὶ ποιηταί, τεχνίται

καὶ λόγιοι, οἷον ὁ Τάσσο, ὁ Ῥαφαήλ, ὁ Γκαίτε, ὁ Νικολαί, ὁ Ἰωάννης Μύλλερ, ὁ Ἰωάννης Πώλ, ὁ Πασχάλης, ὁ Ἀνδράλ κ. τ. λ., ἀλλ' οὗτοι διέκρινον αὐτὰς ὡς ψευδεῖς καὶ ἠδύναντο νὰ τὰς διακόψωσι ἢ νὰ τὰς ἀποφύγωσι. Τοῦτο ὅμως δὲν δύναται δυστυχῶς νὰ πράξῃ ὁ ἀσθενῆς. Οὗτος βλέπει, ἀκούει, ὁσφραίνεται καὶ γεύεται πᾶν ὅ,τι κατὰ τὰς παράφρονας αὐτοῦ παραστάσεις ἐπιθυμεῖ ἐκ καρδίας, ἀγαπᾷ, μισεῖ ἢ φοβεῖται. Ὁ εἰς ἀκούει ἀδιαλείπτως τὴν φωνὴν ἀνωτέρας δυναμείως κραυγάζουσαν «ἂν φονεύσης τοῦτον τὸν ἄνθρωπον ἐσώθης», καὶ προβαίνει εἰς πρᾶξιν, ἕτερος ἀκούει διηνεκῶς τὴν ἀπειλὴν «ἐὰν κινήθῃς ἀπὸ τῆς θέσεώς σου ἀμέσως ἐχάθης»· τούτου δὲ ἕνεκα δὲν κινεῖται ποσῶς τῆς θέσεώς του. Ὁ τρίτος ἀνεκάλυψε δηλητήριον εἰς τὸ φαγητὸν αὐτοῦ, διὸ καὶ ἀποφεύγει πᾶσαν τροφήν.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ φρενοβλαθῆς ἀπώλεσε τὴν πνευματικὴν δύναμιν τοῦ διακρίνειν μεταξύ πραγματικότητος καὶ μὴ τῶν ἀντιλήψεών του, ὑπόκειται εἰς τὴν τυραννίαν τῶν αἰσθητηρίων του, εἰς ἀπιστεύει ἀκραδάντως καὶ διὰ τῶν ὁποίων αἰσθάνεται ἑαυτὸν κατὰ τὰς περιστάσεις εὐτυχῆ ἢ δυστυχῆ.

Φρενοβλαθῆς τις συγχρόνως πάσχων καὶ ἀπὸ κνισμὸν τοῦ δέρματος ἠσθάνετο λαγῶους τρέχοντας ἐπὶ τῶν κώτων του. Οὕτω καὶ Σαίξπηρ, ὁ βαθὺς γνώστης τῶν διεργασιῶν τῆς ψυχῆς ἐν Μάκβεθ (Β' Πράξ. 1 Σκηνὴ) οὕτινος ἡ διάνοια ἦτο μεστὴ θανατηφόρων σχεδίων, περιγράφει ὡς ἐξῆς τὴν ὀπτασίαν τοῦ ἠρώος του:

Τί εἶνε τοῦτο, μάχαιρα, ποῦ βλέπω ἄντικρῦ μου, μὲ τὴν λαθὴν της πρὸς ἐμέ; ὦ, ἔλα νὰ σὲ πιάσω! Δὲν σ' ἔχω. πλὴν τὰ ἄματιά μου ἐκεῖ ἐμπρὸς σὲ βλέπου. ὦ φάντασμα ὀλέθριον, δὲν εἶσαι κ' εἰς τὸ χέρι καθὼς 'ς τὰ ἄματιά αἰσθητὸν; ἢ μὴ δὲν εἶσαι ἄλλο παρὰ μαχαίρι φανταστὸν, ἀπάτης μόνον πλάσμα ποῦ τὸ γενᾷ ἡ κεφαλὴ 'ς τὴν ἔξαφιν τῆς θερμῆς; Ἄλλὰ σὲ βλέπω πάντοτε, ψηλαφτὸν σὲ βλέπω καθὼς αὐτὸ ποῦ τὸ τραβῶ ἀπὸ τὴν θήκην τώρα! Τὸν δρόμον ἔπου ἔμελλα νὰ πορευθῶ μοῦ δείχνεις, καὶ ὁμοίον σου σύνεργον θὰ εἶχα εἰς τὸ χέρι! Τὰ ἄματιά μου αἱ ἄλλαι μου αἰσθήσεις τὰ ἐμπαίζουσι; Ἡ μήπως εἶν' τὰ ἄματιά μου τὰ μόνα 'ς τὰ σωστά των; Σὲ βλέπω, νά! κ' εἰς τὴν λαθὴν κ' ἐπάνω 'ς τὴν λεπίδα αἵματος εἶναι σταλαγμοί, ὅπου δὲν ἦσαν πρῶτα! ¹

Εἶνε ἀδύνατον νὰ περιγραφῇ καταλληλότερον παραισθησια καὶ τὰ αἷτια αὐτῆς.

M*

("Ἐπεται τὸ τέλος")

¹ Κατὰ τὴν μετάφρ. Δ. Βικέλα.